

COLUMN

PIM SCHOLTE

Dat is de Wat

Als kind, wanneer ik niet kon slapen, zei mijn moeder: denk maar aan iets leuks, dat helpt. De eerste keer vroeg ik natuurlijk wàt dan. Nou, Taptoe Delft bijvoorbeeld. Taptoe is een raar woord; één van de betekenissen is 'militaire muziekuitvoering en parade bij avond'. Begin jaren zestig namen mijn ouders mijn zusje en mij op een avond eens mee naar Taptoe Delft, een spektakel op een stadsplein tussen imposante oude gebouwen. Het plein was hel verlicht. Ik zat naast mijn vader op de tribune, en zag beneden ons de ene na de andere militaire brassband in schitterende uniformen door de avond marcheren. Volgens een strakke choreografie weefden de bands ingewikkelde patronen over het plein. Intussen speelden zij opzweepende marsmuziek. Het hele feest van stoer geschetter, kleur en beweging bracht een mateloze opwinding bij me teweeg. Ik was er nog dagen vol van. Sindsdien zijn de woorden Taptoe Delft synoniem voor top-ervaring.

De intensiteit waarmee de indrukken destijds binnenkwamen was enorm; alleen als kind ben je zo weerloos ontvankelijk.

Vijftig jaar later zit ik in een vliegtuig. Als ik naar buiten kijk zie ik beneden de oceaan. De straalmotor hangt roerloos en lomp aan de vleugel, je zou de vitale betekenis er niet aan afzien. Toch heb ik me samen met honderden medereizigers overgeleverd aan twee van die dingen, aan elke vleugel één. Als die er mee ophouden zijn wij allemaal het haasje. Wat een macht. De twee Amerikanen naast me houden zich daar niet mee bezig, en voeren nu al vanaf hun kennismaking bij het instappen een vrolijk gesprek. Amerikanen lijken vaak zo vol zelfvertrouwen. Het machtigste volk ter wereld, bedenk ik, hoe zou het voelen om daarbij te horen?

Ik blader door de dikke pil die ik voor de vlucht heb meegenomen: *Wat is de Wat?* van Dave Eggers.

Alles en iedereen om de hoofdpersoon Achak heen is machtiger dan hij, en kwaadaardiger. Je zult maar de jeugd hebben die daar wordt beschreven. De gruwelijkste slachtpartijen in Zuid-Sudan; ouders kwijt; een dorstige en hongerige looptocht van maanden door de hitte, belaagd door soldaten en rebellen, hyena's, leeuwen en ziekte; jaren in een vluchtelingenkamp. Hoe overleeft een kind dat? Het boek staat vol met prachtzinnen. Wat vindt u van deze: 'Ik woon nergens... Ik ben nergens, dit hier is nergens en dat is de reden dat ik nog leef... Ik leef omdat ik niet besta.... Een spook kun je niet doden.' Ik heb het boek al eens gelezen, en zoek nu naar een paar specifieke passages. In één daarvan vertelt de vader van Achak dat God zijn volk, de Dinka, de keuze voorlegt tussen een koe en de Wat. Wat de Wat is mogen zij niet weten. Het verhaal vertelt dat de Dinka de verleiding van het onbekende weerstaan en kiezen voor de koe, waarvan zij kunnen leven.

In een andere passage krijgt Achak, als hij tijdens de eindeloze looptocht naar Ethiopië van honger en angst niet kan slapen, een advies van de informele leider van de groep jongens die samen op weg zijn. 'Denk aan de mooiste ochtend van je leven! ... De leukste voetbalwedstrijd, je lievelingsavond... Maak nu van al die dingen de mooiste denkbare dag... Als je weer eens doodsbang bent roep die dag dan op en plaats jezelf er middenin.' In het boek vertelt Achak over een gebeurtenis op zijn droomdag, voordat alles begon. Hij zit met zijn vriend in het zand. In de verte ontwaren zij een onbekende, felle schittering. Zij staan op, naderen met wijdopen mond van verbazing de lichtbron, en zien dat het een gloednieuwe, glanzend gepoetste, prachtige fiets is. De pedalen zijn zilverkleurig als sterren, het stuur is prachtig van vorm. Kleuren als van het frame zijn nooit tevoren aanschouwd: een wervelende mengeling van blauw, groen en wit. Bij de

eigenaar en de omstanders heerst grote onzekerheid of het plastic, dat alle metalen buizen van de fiets omhult, een noodzakelijk omhulsel is. Na een serieuze discussie besluit men om het te laten zitten, om roest en afbladderende verf te voorkomen. Achak en zijn vriend blijven de hele dag bij de fiets zitten, hun ogen in gelukzalige bewondering bijna onafgebroken er op gericht. Ik leg het boek weg, en leun achter-

over. Achak's jeugd verbijstert zoals hij ontroert. Als kind overleeft hij door strijdbaarheid, maar ook door de beschermende functie van veredromen te kennen. Op de vraag wat de Wat is wordt nergens antwoord gegeven, maar het is duidelijk. Het is het mooiste, het absoluut goede. Het is de liefste vrouw van de wereld, het is een land voor je volk. Het is ook het onbereikbare, dat je je niet mag aanmatigen. De Wat, dat

is de veilige plek. Een fonkelende fiets, of Taptoe Delft, dat is de Wat.

Wat is de Wat is de door David Eggers opgetekende, gefictioneerde autobiografie van Valentino Achak Deng, een jongen die samen met honderden andere jongens (de 'lost boys of Sudan') via een landurige voettocht het door oorlog verscheurde Zuid-Sudan ontvlucht.

Illustratie Maria van den Eertwegh (www.eertwegh-art.com)

PIM SCHOLTE is psychiater bij Equator. Tevens is hij redactielid van Cogiscope.